

ЕВОЛЮЦІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ І ЇЇ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ФІНАНСОВИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Наукові праці МАУП, 2003, вип. 8, с. 188–189

Процес реформ в Україні виявив недостатність рівня розвитку сучасної економічної думки для вирішення проблем становлення фінансових відносин у ринковому режимі та формування на її основі адекватної економічної політики.

Для України ХХ століття було вкрай важким та невизначеним, що зумовило значний занепад економічної думки, економіки та фінансових відносин. З огляду на це в сучасних умовах економічна думка повинна розвиватися швидкими темпами для того, щоб удосконалити фінансові відносини, перейти від індустріального суспільства (енерго-, капітало- і трудомісткого) до суспільства високорозвинених технологій, для якого критичними ресурсами є інформація і технологічні нововведення. Для того щоб Україна могла увійти у світове господарство, що поєднує різні, а не тільки європейську, економічні моделі й системи цінностей, необхідно переосмислити і розробити нові підходи до проблем розвитку фінансового ринку та економічної науки. Усе це веде до того, що наше бачення суспільства піддається радикальним змінам у бік множинності, темпоральності (чутливості до перебігу часу) і складності. Ідеться про початок нового діалогу в суспільстві, тобто нової цінності, пов'язаної з розширенням загальної теорії пізнання.

Західноєвропейська наука ХХ ст. повертається до думки, що економічна наука є моральною дисципліною, частиною етики, яка принципово відрізняється від природничих наук.

Сучасні українські економісти можуть повернутися до перерваної вітчизняної наукової традиції, наукового пошуку початку ХХ ст., до джерел філософсько-економічної думки, що була

спрямована на усвідомлення природи економічної думки в період інтенсивного розвитку капіталізму, ринкових відносин, нового "обміну речовин" у господарстві країни, визнання її етичного і культурно-історичного характеру.

Звернемося до ідей німецької історичної школи і американського інституціоналізму, що з'явився пізніше, як до прикладів зіткнення з реаліями господарського життя класичних наукових уявлень.

У процесі подолання економічної і політичної роз'єднаності в Німеччині виникла історична школа. Ідеї інституціоналізму створили теоретичну базу для подолання найглибшої економічної кризи — Великої депресії. На цих ідеях було сформульовано Новий курс Рузвельта. Корпус ідей В. Ойкена про соціально орієнтоване господарство було покладено в основу курсу Ерхарда в період післявоєнного відновлення Німеччини. Активні дії японських економістів пристосували особливості колективістської цивілізації до реалій ринкового господарства у своїй країні.

Німецька історична школа виявилась реакцією не тільки на класичну школу, а й на маржиналізм, що виник на той час. Представники цієї школи стверджували, що економічний розвиток кожного суспільства залежить від географічних умов, наявності природних ресурсів, існуючих політичних систем, технологічних досягнень та інших умов, що визначають економічний порядок, економічну структуру. Тому економіка повинна бути більш національною, органічною і мінливою. Щоб зрозуміти економічне життя сьогодні, необхідно вивчати минулі стадії економічного розвитку.

На початку ХХ ст. у працях учених молодого американського капіталізму, що сприйняли ідеї

німецької історичної школи, англійського фабіанства та інших європейських шкіл, виокремився самостійний напрямок знання — інституціоналізм.

При вирішенні економічних проблем інституціоналізм припускає вихід у соціально-культурне середовище, де відбуваються ці процеси. Міждисциплінарний підхід визначається вихідною ідеєю інституціоналізму — ідеєю системності, “холізму”, відповідно до якої суспільство є багатоплановим, багаторівневим, цілісним організмом.

Такий підхід формувався на противагу неокласичній методології суто економічного аналізу, що припускає можливість виведення властивості економічних систем загалом з властивостей окремих елементів і при розгляді економічних питань виводити за дужки соціологічні й інші їх аспекти.

Нове бачення економіки України уявлюється як сконституйована зв'язками і комунікаціями цілісність, що не зводиться до окремих компонентів. Ця цілісність є вираженням не деякої заданої чи глибинної ідеї світу, а продуктом історичного розвитку. Цілісність не виключає, а припускає безліч розбіжностей, а розвиток економіки України та її фінансового ринку розуміється як варіабельний процес, що створюється діяльністю різних — історичних, культурних і соціальних — суб'єктів.

У сучасній економічній науці розробляються різні напрямки розуміння фінансового ринку України. Складові цього ринку такі: ідея взаємозалежності, концепції центропериферичного членування фінансового ринку (у різних версіях), ідея універсальності ринку і процесу нагромадження капіталу, концепція міждержавних відносин як основного ядра міжнародних фінансових відносин взагалі.

Сучасний етап розвитку фінансового ринку України не відповідає вимогам часу і не дає можливості нашій державі увійти у світовий ринок, тому його вдосконалення та цивілізаційний розвиток набуває особливого значення. Потрібно чітко розуміти, що проблема ринку не звужується впровадженням ринку в різноманітний соціокультурному конгломераті і рівнем включення у світові структури. Включитись у світове господарство можна тільки “зі своїм житлом”. Тому, на наш погляд, проблема вдосконалення та розвитку фінансового ринку повинна бути доповнена новим поняттям — цілісністю національного господарства і стабільними фінансовими відносинами всередині країни, що також може бути визнано

частиною цілісного знання проти існуючої роз'єднаності економічної думки.

Таке національне господарство розглядається не як одиниця загальної універсальної системи, але як така, що має певні типологічні властивості. Культурні системи, господарська в тому числі, засновані на базовій передумові, первинному символі кінцевої цінності. У кожного господарства є певна специфіка, визначена внутрішніми закономірностями, ідентичністю, при збереженні якої і відбувається взаємодія з іншими господарствами.

При дослідженні подібного господарства природно звернутися до цивілізаційної теорії. Цивілізаційна теорія, як вона склалась у впливових напрямках світової думки, заснована на розумінні цивілізації як суспільної діяльності через духовне виробництво, тобто культуру в її соціально значущих функціях.

Таким чином, фінансовий ринок України є продуктом розвитку науково-технічного прогресу національних господарств, культурно-історичних цінностей та продуктивних сил. Відсутність історичного підходу при розгляді фінансового ринку призводить до неможливості формування і здійснення конструктивної економічної політики країни. Наслідком цього є відсутність системної трансформації в сучасних реформах, невзаємоузгоджені дії і відверта “крапкова політика” реформ.

Література

1. Андрущенко В. Л. Фінансова думка Заходу в ХХ столітті: Теоретична концептуалізація і наукова проблематика державних фінансів. — Л.: Каменяр, 2000.
2. Жид Ш., Рист Ш. История экономических учений: Пер. с англ. — М.: Экономика, 1995.
3. Зайцев Ю. К. Системна парадигма та аналіз соціального ринкового господарства. — К.; Чернівці: Золоті литаври, 2000.
4. Злупко С. М. Економічна думка України (від давнини до сучасності): Навч. посіб. — Л.: Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка, 2000.
5. Йозеф Шумпетер та проблеми реформування економіки України / Відп. ред. Ю. К. Зайцев, Т. В. Фініков. — К.: Таксон, 2000.
6. Кларк Дж. Б. Распределение богатства / Пер. Д. Стрешунского, А. Бесчинского. — М.: Гелиос АРВ, 2000.
7. Пахомов Ю. Н., Крымский С. Б., Павленко Ю. В. Пути и перепутья современной цивилизации. — К., 1998.
8. Фридмен М. Если бы деньги заговорили / Общ. ред. и вступ. ст. М. К. Бункина / Пер. с англ. Л. С. Микша, А. М. Семенова. — М.: Дело, 1999.